

»Gorske oči« mame i sahnu

Na teritoriji Socijalističke republike Crne Gore leže najviše dinarske planine, čije su ljepote oduvijek privlačile veliki broj posjetilaca. Među brojnim i raznovrsnim prirodnim ljepotama i atrakcijama — valjda ni na jednom području naše zemlje priroda nije bila izdašna u stvaranju reljefa, kao ovdje (preko 270 pećina, veliki broj jama, ponornica, kraških vrela, planinskih grebena, klisura, kukova, besprekornih vidikovaca, rijetke vrste flore i faune — u Crnoj Gori raste 220 balkanskih, odnosno 20 crnogorskih endemita cvjetnica) — ističu se visokoplaninska jezera. Ona imaju prvorazredni turistički značaj, te su neka od njih postala centri okupljanja domaćih i stranih gostiju.

Crna Gora sa, inače, razvijenom hidrografskom mrežom i obiljem tekućih planinskih i nizijskih rijeka, čiji vodotoci pripadaju slivovima dva mora — Jadranskog i Crnog — bogata je i jezerima — planinskim, naročito, ali i nizijskim. Njihova ukupna površina iznosi oko 257 km² (računajući samo dio Skadarskog jezera, koji pripada Jugoslaviji), tj. 1,85 odsto teritorije Republike.

Akumulacije u bazenu Nikšića i jedna manja u neposrednoj blizini Grahova predstavljaju poseban, novostvoreni dio vodenih površina. Najveći značaj, sportskoribolovni, pa i privredni uopšte imače, međutim, akumulacija u kanjonu Pive, koja će biti pregrađena branom visokom 200 i širokom, u kruni, 250 metara, iza koje će ostati vještačko jezero dugo čitavih 40 km i nastavljaće se jedinstvenim kanjonom Komarnice — kanjonom divljine i bogatstva prirodnih ljepota, ljudskom rukom neokrnjenih.

Na crnogorskim planinama registrovano je 35 jezera. No, pored njih, postoji i veći broj manjih, smještenih u ledničkim cirkovima, naročito na Komovima i Durmitoru, kao i jedan broj lokava, koje podsjećaju na jezera, kao što su na planini Ponikvici — Ponikvičko, na planini Bjelasici — Kapsko, u Kučkim planinama — Guzovalj, Poštica, i dr. Površina planinskih jezera iznosi 547 ha.

Rijeka Lim kao da predstavlja jasno omeđenu, prirodnu granicu u rasporedu planinskih jezera — jer ih ima samo na planinama s njegove lijeve strane, i to gotovo na svima! Samo na Durmitoru, crnogorskom Olimpu — o kome je pisac Rihard Fos, stojeći pred njim začuđen i omamljen njegovom ljepotom zapisao: »Tamo sam doživio Homerovu pjesmu«, a kartograf Kipert jednostavno zabilježio: »Slike fantazije...«, poznatom po gradu, Zabljaku, na najvećoj nadmorskoj visini, 1.713 m, i selu Bosaci, smještenom na 1.702 metru nadmorske visine koje profesori geografije učenicima i studentima pominju kao »naselje na krovu Balkana«, zatim izvoru Savina voda, na visini od preko 2.000 m, kažu, krečnjačkom izvoru na najvećoj nadmorskoj visini u svijetu — najvećem masivu Crne Gore i dinarskog planinskog sistema, čiji rejon leži na visini od 532 do 2.523 m, sa površinom od

SPORTSKI RIBOLOV I TURIZAM

32.000 ha, proglašenom za nacionalni park — ima dvadesetak ovih jezera. Najznačajnija od njih su: Veliko i Malo Crno jezero, Riblje, Srablje, Valovito, Veliko i Malo Skrčko, Susičko, Vražje, Zmijinjje, Barno, Šurutka, Poščensko, Modro, Zelena lokva, Zminjičko — sva na nadmorskoj visini od 1.400 do 2.000 metara. Inače, durmitorska jezera zahvataju površinu od oko 125 ha.

Na planini Bjelasici, u čijem podnožju se nalazi nacionalni park Biogradska gora, na nadmorskoj visini 832 do 2.139 metara, koji je prašumski rezervat sa 64 vrste dendoflore, prostire se na površini od 2.500 ha — nalaze se Veliko i Malo Siško, Biogradsko, Pešića, Kurikučko; zatim, na Sinjajevini — Zabojsko; između planina Lole i Maganika — Manito i Kapetanovo jezero; između Sutjeske i Maglića — Trnovačko ispod Maglića Stabanska jezera — Veliko i Malo. U podnožju Komova, na planini Rikavac, neposredno pored jugoslovensko-albanske granice, nalazi se Rikavačko jezero, a blizu katuna Mokra — Bukumirsko. Dalje, u Plavskoj kotlini je Plavsko jezero, površine 5,4 km²; na planini Visitoru — Visitorsko, a na planini Bogičevci — Ridsko jezero.

Crnogorska planinska jezera predstavljaju prave dragulje, najveći i najljepši ukras, inače lijepih crnogorskih planina. Sva ta jezera, bezmalo, smještena su u živopisnim, vanredno lijepim predjelima, često obraslim zimzelenim cvjetnicama i, kao po pravilu, namjernika sriječu neočekivano, iznenađujući ga bistrinom, providnošću i plavetnilom vode, većina ih je kružnog oblika, nevelika su, 28 ih, po D. Dukiću, imaju površinu od jednog hektara — te ih stoga često nazivaju »gorske oči«. Na žalost, te gorske oči, a sa njima i planine slijepe. Umiru ljepote planina, a sa njima i legende o jezerima i njihovoj okolini.

Upoznaćemo vas sa dvije od brojnih legendi: o Visitorskom i Ridskom jezeru. Na Visitoru — koji se strmo uzdiže iznad Plavskog jezera do visine od 2.210 m, sa kojega se pruža jedinstven pogled na prokletijski đerdan planina, zatim na Čakor, Komove, Bjelasicu i planine na desnoj obali Lima, na sjevernom, krševitom kraju, na 1.735. metru nadmorske visine, sakrilo se romantično ledničko jezero, dugo 91 i široko 72 metra, sa najvećom dubinom od oko 4 metra. Ovo je jedno od rijetkih planinskih jezera na kome postoji ostrvo — i to ploveće. Kako je nastalo? Po legendi, koju zna svaki mještani i pastir, u okolini Jezera su nekada stočari iz plemena Klimenti čuvali stoku. U planini je bilo puno zvijeri, osobito kurjaka i medvjeda, ali i risova (kojih ima i danas u susjednim prokletijskim planinama), koji su napadali stoku. Da bi sačuvali svoja stada za noćnog odmora, stočari su napravili veliki splav od šumskih stabala, na njega su svake večeri nagonili stoku, otisnuli bi ga od obale prema sredini jezera, gdje nije prijetila opasnost od nasrtljivih zvijeri. Docije, kad su Klimenti napustili ovo ispašiste, splav je ostao. Kako je na njemu ležala stoka bio je dobro nadubren pa je, uz dovoljno vlage, na njemu izraslo barsko rastinje

— trska i ševar. Splav su surovi visitorski vjetrovi gonili s jedne na drugu obalu, dok se nije nagnuo i o-stao na mjestu na kome se i sada nalazi i postao ostrvce.

Ridsko jezero je smješteno na padinama Prokle-tija (planina Bogičevica), na visini od preko 2.000 me-tara. Duskora, sem mještanima, bilo je malo pozna-to. Okruženo je borovima, čije su vrhove vjekovi po-tisnuli čak do neba, gdje druguju sa oblacima i mun-jama. Ne čudite se što je poneki od tih vrhova opa-ljen — to ga je grom ranio! Čudna je ljepota koja okružuje Ridsko jezero — dugo se krije, da bi namjernika iznenada zasjenilo svoji mčarima. Nije mno-go veliko — dugo oko 800, a široko oko 300 m. Kroz borovlje koje ga okružuje skakuću srne i nadlijeću tetrebovi. Mještani ga zbog toga zovu još i Tetrebovo jezero. U vodi puno ribe — potučne pastrmke. U slobodnoj prirodi, na manjem prostoru, rijetko ćete sre-ti više ribe nego ovdje u ovoj divljini, »bogu za le-đima«, i to vanredno lijepih primjeraka pastrmki, kakve se mogu naći samo u bistroj, hladnoj visoko-planinskoj vodi.

Najčešći posjetioci jezera nijesu turisti, nego mje-štani — i to žene! Čudno, zar ne? U ljetnim mjeseci-ma one, koje inače ne izlaze iz kuća bez šalvara ili dugih suknji, dođu ovdje da se okupaju, smireno po-kazujući jezeru i borovima svu ljepotu svog tijela. Kupanje u jezeru, kažu, donosi sreću, ljubav, posto-janost u braku. Liječi nevjerstvo, neslogu. Još, ako pri polasku bacite u vodu lijep predmet, prsten, lan-

čić, narukvicu, a to nije mnogo da bi se sačuvao brak, uspjeh je potpun...

Bukumirsko jezero, opet, zanimljivo je kao svoje-vrсна prirodna rijetkost. Ime je, kako kaže legenda, dobilo po davno izumrlom plemenu Bukumiri. Nala-se na 1.430 metru nadmorske visine. Puno je neobič-nih kičmenjaka, vodenih guštera zvanih bucumirski triton — Triturus alpestris montenegrinus. Njihova je osobenost da su im škrge smještene spolja, a polno su sazreli i sposobni za rasplodavanje još u stadiju larvi. Ovo jezero često posjećuju strani i domaći naučnici u želji da svoje zbirke popune kičmenjakom, koji se rijetko gdje drugdje sreće.

Sa ovih nekoliko napomena i podataka o »gorskim očima«, rasutim po crnogorskim vrljetima i gudura-ma, okruženim jedinstvenim predjelima od bujnih planinskih pašnjaka, pa do praiskonskih šuma, en-demnih biljaka i reliktna faune, željeli smo — preko stranica časopisa »Ribarstvo« — da brojne sportske ribolovce, turiste i druge ljubitelje prirode, koji o-vuda često navrate, upoznamo i sa ovom stranom planinskih jezera.

Crnogorska planinska jezera predstavljaju vanred-no značajno potencijalno bogatstvo. Dobar broj njih je u najljepšim turističkim predjelima, saobračajno dostupan, uglavnom, a više njih naseljena su najljep-šim vrstama salmonida. U sjevernom dijelu Republi-ke najposjećenija turistička mjesta: Žabljak, Kolašin i Plav locirana su pored najljepših jezera: Crnog, Bio-gradskog i Plavskog, koja, sa svojom okolinom, ima-ju presudnu ulogu u razvitku ovih mjesta.

Na crnogorskim vodama održavaju se brojna sportska takmičenja. Na slici predaja nagrada na trofeju »Skadarsko jezero — 1971.«

Crnogorska planinska jezera postala su za vrijeme ledenog doba. Većina ih leži na vodopropusnim krečnjačkim stijenama, jako karstifikovanim i bogatim svim vrstama karstnih fenomena. Dno mnogih od njih je porozno, sa jednom ili više pukotina, kojima se voda gubi. Zbog toga je neophodno izvršiti kompletna proučavanja i preduzeti mjere za njihovo spasavanje.

Jer presahla, oslijepljela jezera tuga su prevelika. Nedostatak sredstava i rezultata dosadašnjih proučavanja, kao i decidiranih predloga — šta učiniti — još uvijek su odlučujući razlozi što se nije preduzelo gotovo ništa za njihovu sanaciju.

Đuro M. LAKOVIĆ